Рецензію отримано 20.01.2026 Голова разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.101 д. пед. н., проф. Пономаренко Т.О.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.101
У Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Тетяні ПОНОМАРЕНКО

Рецензія

Новоселецької Ірини Едуардівни, доктора філософії, старшого викладача кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, на дисертаційну роботу Стаднійчук Марії Анатоліївни «Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність дисертаційного дослідження М. А. Стаднійчук зумовлена об'єктивними процесами модернізації національної системи дошкільної освіти, стратегічними векторами оновлення змісту Державного стандарту дошкільної освіти, що передбачають зміщення акцентів на розвиток особистісного потенціалу дитини, її креативності та емоційної чутливості. У період раннього дитинства закладаються фундаментальні механізми світосприйняття, де творчі здібності виступають не лише як інструмент самовираження, а й як база для загального розвитку дитини. У контексті теоретико-методологічного обґрунтування проблеми здобувачка справедливо акцентує увагу на тому, що фундаментом творчих здібностей виступають загальні когнітивні обдарування дитини. Розвиток операційних складників мислення, а саме здатності до аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та узагальнення, стає необхідним підґрунтям для формування високого рівня інтелектуальної та творчої активності. Залучення дитини до світу мистецтва та активної мистецької діяльності є тим каталізатором, який не лише інтенсифікує формування просторової уяви, дрібної моторики, гнучкості мислення, а й забезпечує цілісну систему ціннісно-естетичних орієнтирів та моральне становлення особистості.

У практиці роботи з дітьми раннього віку нерідко простежуються підходи, що орієнтують освітній процес на передчасне «академізування» змісту та результатів освіти. Такі практики можуть вступати в суперечність із віковими

можливостями дітей третього року життя та відволікати від провідних для цього віку форм розвитку – емоційно насиченої взаємодії, предметно-маніпулятивної активності та творчого експериментування. Саме тому науковий пошук ефективних педагогічних впливів, здатних підтримати творчу активність дитини в природних для раннього віку видах діяльності, є своєчасним і соціально значущим.

Аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та практиці засвідчує наявність суперечностей між суспільним запитом на формування творчо активної особистості та недостатньою розробленістю технологічних аспектів реалізації цього завдання для дітей саме третього року життя. Обрання художньо-педагогічного спілкування, як домінантного засобу розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, є науково виправданим, оскільки воно дозволяє гармонізувати освітній вплив у сензитивний період розвитку дитини, враховуючи її вікову специфіку та психофізіологічні можливості. Таким чином, обрана тема є актуальною, соціально значущою та такою, що відповідає сучасним науковим і практичним запитам дошкільної освіти.

Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних)

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в авторському підході до розв'язання проблеми розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, який ґрунтується на поєднанні діяльнісного, комунікативного та емоційно зорієнтованого підходів до освітньої взаємодії. Така інтеграція дозволяє розглядати творчі здібності дитини не фрагментарно, а як цілісний процес, що розгортається в умовах художньо-педагогічного спілкування. У цьому контексті суттєвим науковим результатом є конкретизація змісту поняття творчих здібностей стосовно дітей третього року життя з урахуванням особливостей означеного вікового періоду. Авторка переконливо обґрунтовує доцільність трактування творчих здібностей не як сукупності продуктивних результатів діяльності, а як процесуальної характеристики, що виявляється у здатності дитини до ініціативних дій, емоційного відгуку на художні стимули та експериментування з матеріалами.

Логічним продовженням такого підходу є розроблення системи критеріїв і показників розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, яка відходить від традиційного домінування когнітивного компонента. У межах дослідження виокремлено емоційний та діяльнісний критерії, кожен з яких наповнено конкретними, віково доцільними показниками. Зокрема, до них

віднесено здатність дитини емоційно реагувати на сенсорні, музичні та художні подразники; прояв зацікавленості у дослідженні властивостей матеріалів; активність у предметно-маніпулятивних і елементарних мистецько-творчих діях; рівень розвитку моторики та координації рухів у процесі взаємодії з художнім матеріалом. Наукову новизну також становить авторський підхід до типологізації рівнів розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, представлений через сатіальний, латентний та ювенільний рівні. Запропонована класифікація дозволяє фіксувати не лише очевидні прояви творчої активності, а й прихований потенціал дитини, що є особливо значущим для раннього віку, коли творчі прояви мають ситуативний і нестабільний характер.

Вагомим здобутком дисертаційного дослідження є розроблена та експериментально перевірена педагогічна технологія розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування. Запропонована технологія вибудувана як цілісна система, що охоплює концептуальний, змістовий та процесуальний складники і спрямована на створення емоційно насиченого, відкритого до взаємодії усіх учасників педагогічного процесу освітнього середовища, в якому дитина набуває досвіду творчої діяльності без орієнтації на зразок чи кінцевий продукт.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні застосування кластерів для розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, який дозволяє системно осмислити художньо-педагогічне спілкування як складне, багатовимірне явище. Запропонований підхід дає змогу поєднати емоційний, діяльнісний і комунікативний компоненти розвитку дитини раннього віку та розглядати творчі прояви не ізольовано, а в їх взаємозв'язку й динаміці. Цінність має структуризація змісту розвитку творчих здібностей через кластери, що відображають логіку розгортання художньо-педагогічного спілкування відповідно до вікових можливостей дітей третього року життя. Такий підхід розширює теоретичні уявлення про способи організації освітньої взаємодії з дітьми раннього віку та може бути використаний як концептуальна основа для подальших наукових досліджень у галузі дошкільної освіти.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні та апробації 14 друкованих кластерів художньо-педагогічного спілкування, які виступають інструментом реалізації педагогічної технології розвитку творчих здібностей дітей третього року життя. Зазначені кластери мають чітке методичне наповнення, орієнтовані на організацію емоційно насиченої, варіативної та відкритої до експериментування взаємодії дорослих з дітьми, не передбачають

жорсткої регламентації часу чи зразка результату. Практична цінність кластерів полягає також у можливості їх використання педагогами як гнучкого орієнтиру для планування художньо-педагогічного спілкування, фіксації проявів творчої активності дитини та індивідуалізації педагогічного супроводу. Матеріали дисертації можуть бути використані в практиці діяльності закладів дошкільної освіти, в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників і в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими та логічно випливають із поставленої мети й завдань дослідження. Обґрунтованість результатів забезпечується коректним добором методів дослідження, адекватних віковим особливостям дітей третього року життя та предмету дослідження, а також поєднанням якісного аналізу з кількісною обробкою емпіричних даних. Організація педагогічного експерименту, що включав констатувальний, формувальний і контрольний етапи, дозволила простежити динаміку змін у розвитку творчих здібностей дітей та оцінити ефективність запропонованої педагогічної технології. Достовірність отриманих результатів підтверджується репрезентативністю вибірки, охопленням дослідженням закладів дошкільної освіти різних регіонів України, а також використанням методів математичної статистики для перевірки значущості зафіксованих змін.

Загалом сформульовані в дисертації висновки є аргументованими, узгодженими з отриманими результатами та не виходять за межі дослідницького матеріалу, а кількість опрацьованих джерел підтверджують ґрунтовність представленого матеріалу (210 найменувань, з них 52 – іноземною мовою).

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Поставлене в дисертаційному дослідженні наукове завдання виконано в повному обсязі. Логіка побудови роботи засвідчує послідовне просування від теоретичного осмислення проблеми розвитку творчих здібностей дітей третього року життя до розроблення та практичної реалізації педагогічної технології на основі художньо-педагогічного спілкування. Здобувачка демонструє вміння працювати з науковою проблемою комплексно: чітко окреслює понятійно-категоріальний апарат, обґрунтовує вибір критеріїв і показників, вибудовує

експериментальну частину відповідно до мети дослідження. Рівень методологічного обґрунтування вирішення досліджуваної проблеми проявляється, зокрема, у здатності адаптувати наукові підходи до специфіки раннього віку та уникати формального перенесення методик, що не відповідають можливостям дітей третього року життя. Про належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності свідчить також уміння здобувачки поєднувати якісний аналіз проявів творчої активності дітей окресленої вікової категорії з кількісною обробкою результатів, а також інтерпретувати отримані дані в межах заявлених теоретичних позицій. Розроблення та впровадження кластерів художньо-педагогічного спілкування підтверджує здатність авторки трансформувати теоретичні положення у практично значущий педагогічний інструментарій. Загалом рівень виконання дисертаційного дослідження, а також ступінь оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності, відповідають вимогам, що ставляться до здобувачів ступеня доктора філософії галузі 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 Дошкільна освіта.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях

Основні положення та результати дисертаційної праці пройшли належну апробацію та представлені в наукових публікаціях здобувачки, а саме: 6 статей – у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України (з них 2 – одноосібні), та 3 публікації, у яких додатково висвітлено наукові результати дослідження (з них 2 – одноосібні). Також апробація результатів дисертаційного дослідження була здійснена шляхом участі М. А. Стаднійчук у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях і науково-методичних заходах, у межах яких відбувалося обговорення основних положень дисертації та підтверджувалася їх наукова й практична значущість.

Кількість і характер наукових публікацій, а також рівень апробації результатів дисертаційного дослідження є більш ніж достатніми та відповідають вимогам, що ставляться до здобувачів ступеня доктора філософії, забезпечуючи повноту викладу основних наукових результатів роботи.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Зміст дисертаційної роботи М. А. Стаднійчук відповідає її назві та визначає межі проблемного поля дослідження. Загалом робота характеризується чіткою дослідницькою стратегією, внутрішньою логікою викладу матеріалу та

аргументованістю наукових положень. Структура дисертації забезпечує послідовне розгортання наукового пошуку – від теоретичного осмислення проблеми до експериментальної перевірки й узагальнення отриманих результатів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 303 сторінки, з яких 154 сторінки припадають на основний текст. У дисертації подано 21 таблицю, 30 рисунків та 2 формули, що сприяє унаочненню та систематизації теоретичного й експериментального матеріалу. Список використаних джерел налічує 210 найменувань, у тому числі 52 іноземними мовами, що свідчить про достатній рівень опрацювання сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових праць.

Зміст структурних розділів дисертаційної роботи є внутрішньо узгодженим і логічно взаємопов'язаним. Теоретико-методологічні положення, методичні рішення та експериментальні результати подано як складники єдиного дослідницького процесу без фрагментарності та повторів. У першому розділі на основі узагальнення вітчизняних і зарубіжних наукових підходів здобувачкою М. А. Стаднійчук окреслено теоретико-методологічні засади дослідження та визначено ключові дефініції. Другий розділ присвячено обґрунтуванню методичних засад розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, визначенню критеріїв, показників і рівнів їх розвитку, а також аналізу результатів констатувального етапу експерименту, проведеного на репрезентативній експериментальній базі. У третьому розділі представлено педагогічний експеримент, у межах якого експериментально підтверджено ефективність авторської технології розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування. Важливою перевагою роботи є дотримання принципу вікової доцільності, що простежується в організації дослідження, доборі форм і методів взаємодії з дітьми раннього віку, а також у стриманій, науково коректній подачі отриманих результатів без їх надінтерпретації чи штучного форсування.

Суттєвою структурно-організаційною особливістю дисертаційного дослідження є його реалізація у форматі тристоронньої взаємодії за участю дітей третього року життя, вихователів закладів дошкільної освіти та батьків. Такий підхід забезпечив цілісність експериментальної діяльності, уможливив урахування позицій усіх суб'єктів освітнього процесу та наблизив умови дослідження до реального функціонування закладів дошкільної освіти, що послідовно відображено в змісті розділів і підтверджено матеріалами додатків. Окремо слід відзначити значний за обсягом блок додатків – 13 додатків на 117

сторінках, у яких представлено емпіричні матеріали, зразки діагностичного інструментарію, методичні розробки та 14 кластерів художньо-педагогічного спілкування. Наявність такого обсягу додаткових матеріалів свідчить про системність, прикладну спрямованість і завершеність дисертаційного дослідження, а також про можливість практичного використання його результатів у діяльності закладів дошкільної освіти.

Дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, має внутрішню логічну цілісність і свідчить про особистий внесок здобувачки. Зміст, структура, обсяг і оформлення дисертації, а також кількість і характер наукових публікацій, відповідають вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Аналіз поданої довідки про автоматизовану перевірку дисертації та наукових публікацій (довідка з Бібліотеки Університету Грінченка від , у яких висвітлено основні наукові результати дисертаційного дослідження М. А. Стаднійчук, засвідчує дотримання здобувачкою принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки встановлено, що коефіцієнт подібності тексту дисертації з усіма джерелами становить 17 %, що перебуває в межах допустимих значень і не свідчить про наявність ознак плагіату. Також перевірено наукові публікації, у яких оприлюднено основні результати дисертаційного дослідження: показники текстової подібності в них коливаються від 4 % до 28 %, що зумовлено наявністю коректно оформлених цитувань, загальнонаукової термінології та бібліографічних описів.

Окреслені в дисертації М. А. Стаднійчук положення, ідеї та висновки є самостійними, логічно структурованими й оригінальними. На всіх етапах дослідження простежується сформована авторська наукова позиція, здатність до самостійного наукового пошуку та володіння різноманітними методами дослідницької роботи. Отримані результати становлять науковий здобуток здобувачки та не містять ознак порушення принципів академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Принципових зауважень щодо структури та змісту дисертаційного дослідження М. А. Стаднійчук немає. Разом із загальною позитивною оцінкою дисертації звертаємо увагу на окремі аспекти, які мають дискусійний характер. Зокрема, у дисертації детально представлено перелік навчально-методичних заходів (вебінарів, практичних семінарів, майстер-класів), проведених із педагогами закладів дошкільної освіти в межах реалізації авторської педагогічної технології. Водночас у тексті роботи відсутній алгоритм (модель чи план), за яким відбувалася окреслена діяльність із педагогічними працівниками. Це може ускладнювати простеження внутрішньої структурної логіки цих заходів як цілісної методичної системи підготовки педагогів до впровадження запропонованої технології.

Зазначене зауваження має дискусійний характер і не впливає на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей

Результати дисертаційного дослідження свідчать про належний рівень сформованості у М. А. Стаднійчук теоретичних знань з дошкільної педагогіки та методик розвитку дітей раннього віку. Здобувачка вільно оперує науковими поняттями, коректно застосовує сучасні наукові підходи та інтегрує вітчизняні й зарубіжні напрацювання в галузі дошкільної освіти. Дисертаційна робота підтверджує сформованість професійних компетентностей, необхідних для науково-дослідної та педагогічної діяльності здобувачки.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам

Дисертація М. А. Стаднійчук «Розвиток творчих здібностей дітей третього ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, є цілісним та завершеним науковим дослідженням. Робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження

Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від спеціалізованій вченій раді з метою присудження Марії Анатоліївні Стаднійчук ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Рецензент:
доктор філософії,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка Ірина НОВОСЕЛЕЦЬКА

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965
УКРАЇНА

І. Новоселецької
начальник ВК
Н. Пінєєва
14. 01. 2026